

DOUGLAS SMITH

Ultimele zile ale aristocrației ruse

Traducere din limba engleză de
Anca Irina Ionescu
Prefață de
Antoaneta Olteanu

CUPRINS

PREFAȚĂ DE ANTOANETA OLTEANU	5
Nota autorului — Date și transliterare.....	11
Personajele principale.....	13
Abori genealogici ai familiei Șeremetiev și Golițin	18
Hărți ale Rusiei (cca 1920).....	20

ULTIMELE ZILE ALE ARISTOCRAȚIEI RUSE

Prolog	29
--------------	----

Partea I: ÎNAINTE DE DEZASTRU

I. Rusia în 1900	51
II. Familia Șeremetiev	69
III. Familia Golițin	81
IV. Ultimul bal al Rusiei țariste	92

Partea a II-a: 1917

V. Căderea Romanovilor.....	111
VI. Țara sclavilor răzvrățiți	139
VII. Lovitura de stat bolșevică	161

Partea a III-a: RĂZBOIUL CIVIL

VIII. Exproprierea expropriatorilor	185
IX. Casa de pe Colț.	200

X. Stațiunea balneară „Iadul”	212
XI. Bogoroditk	227
XII. Doctorul Golițin	245
XIII. Exodul	272

Partea a IV-a: NEP

XIV. Școala vieții	287
XV. Noblețea dăinuie	301
XVI. Afacerea „Foxtrot”	320
XVII. Virtutea în zdrențe	336

Partea a V-a: RUSIA LUI STALIN

XVIII. Marea Ruptură	353
XIX. Moartea „Parnasului rus”	363
XX. Renegații	374
XXI. Șoarecele, gazul și chibritul	386
XXII. Soarta Annei	404
XXIII. Vremuri fericite	422
XXIV. Șerpii veninoși și sabia răzbunătoare: Operațiunea „Foștii”	435
XXV. Marea Teroare	447
XXVI. Războiul și sfârșitul	461
Epilog	479
Notă despre surse	485
Abrevieri	489
Note	491
Bibliografie	565
Mulțumiri	593
Index	599

PREFAȚĂ

 artea lui Douglas Smith este consacrată „foștilor”, oamenilor vechiului regim – aceia cu care nimeni nu știe (și nici nu s-a întrebat) ce s-a mai întâmplat după victoria bolșevicilor. Lucrarea oferă o perspectivă extrem de interesantă asupra unor pagini de istorie pierdute, pe care, de regulă, le recuperează cu ajutorul memoriilor acelora care au reușit să emigreze și care își împărtășesc experiențele, deplângând pierderea statutului și a bunurilor, precum și faptul că au fost obligați să o ia de la capăt într-o lume (aproape) necunoscută.

Dar tot necunoscut era și viitorul Rusiei și al celor rămași acasă, așa că emigranții nu pot fi considerați, în aceeași măsură, victime ale tăvălugului revoluționar. Această recunoaștere a unei realități nu este, deloc, subiectivă: autorul nu deplânge cu orice preț soarta aristocraților ruși, ci încearcă să devină un avocat imparțial, nu unul care să își prezinte clienții în cea mai bună lumină. Toți nobilii sunt descriși ca fiind, în ultimă instanță, niște oameni obișnuiți, unii cu vederi conservatoare, alții cu vederi liberale (sau chiar periculos de revoluționare), care, din cauza politicii inflexibile a noii puteri au fost aruncați, la grămadă, în categoria infamantă a „dușmanilor poporului” care trebuiau exterminați cu orice preț.

Douglas Smith alege o perspectivă interesantă de cercetare, căci urmărește declinul aristocrației ruse prin intermediul

destinelor membrilor a două mari familii nobiliare cu veche tradiție, al unora cu nenumărate „ramuri” întinse în societatea rusă: Șeremetiev și Golițin. Filonul istoric este exploatat ori de câte ori autorul schițează portretele exponenților de marcă ai acestor neamuri nobiliare, ceea ce ne permite să le înțelegem mai bine poziția, dar și evoluția de cetățeni ai imperiului care, în pas cu vremurile, s-au aflat întotdeauna acolo unde îi chema patria. Ideologia și propaganda comunistă însă au stabilit, tranșant, odată pentru totdeauna, statutul lor de „dușmani ai poporului”, exponenți ai unei lumi decăzute și sortite pieirii. Nimeni nu a fost cruțat, nimeni nu a avut parte de o judecată dreaptă, pe potriva faptelor sale (adevărate sau doar prezumate). Epurarea de clasă, necruțătoare, trebuia făcută repede, pentru a nu le permite să nutrească nicio formă de nostalgie reprezentanților acelor categorii sociale considerate „neutre” din punct de vedere politic... Și poate tocmai de aceea o analiză „la rece” a ultimelor zile ale aristocrației țariste, făcută tocmai de un istoric american, bun cunoscător al trecutului Rusiei, este cel mai potrivit demers.

După cum declara Douglas Smith însuși, distrugerea nobilimii a fost una dintre tragediile istoriei ruse. Clasă educată și clasă conducătoare, sursă de „aprovizionare” și de propulsare a mișcării intelectualilor (a *intelighenției* care trudea pentru a obține schimbări semnificative în societate), aristocrația a fost nu doar un element important, ci, poate, însăși coloana vertebrală a imperiului. Din rândurile sale au fost selectate primele victime ale bolșevicilor, pentru ca apoi să urmeze: ofițerii (specialiștii militari în care noua putere își pierduse încrederea cu mult înainte de declanșarea războiului civil), oamenii de știință și scriitorii (chiar și aceia recunoscuți pe plan mondial) de care „roșiii” nu mai aveau nevoie, fiind gata să-i urce în „vapoarele cu filozofi” sau să-i execute ori să-i condamne la o moarte tăcută, prin înfometare. Asta pentru a nu mai pomeni că, încă din primii ani ai triumfului (1917–1922), bolșevicii începuseră să se răfuiască până și cu susținătorii lor tradiționali – marinarii și soldații, muncitorii și țăranii.

Puterea sovietică a început, astfel, încă din primele momente ale existenței sale, un război necruțător, total, împotriva propriului popor, pe care îl considera format numai din spioni ai capitaliștilor occidentali, din „slugi ale țarului”, din dușmani militari (albi sau roșii, în funcție de ce se întâmpla pe fronturile războiului civil). Iar conflictul – ba tăcut, ba gălăgios, purtat cu surle și trâmbițe, și procese-spectacol – a avut răbufniri virulente în toate marile etape de dezvoltare ale statului sovietic, în ciuda faptului că toți cetățenii erau, oricum, lipsiți total de drepturi.

Evident, nu vreau să afirm că nobilimea rusă ar fi fost, cumva, în totalitate, formată doar din victime nevinovate aflate în situații nefericite. Așa cum declara Nikolai Nabokov, citat în primele pagini ale cărții, aristocrația a fost „îngrozitor de insensibilă și oribil de obtuză”, încât să nu-și dea seama de prăpastia adâncă dintre ea și cei pe care îi exploatare fără milă vreme de secole. Mai grav, indiferența ei s-a manifestat, totodată, și față de politica autocrată a suveranilor ruși, menținută prin înăsprirea cenzurii și prin refuzul obstinat de a le acorda supușilor fie și câteva dintre drepturile și libertățile elementare, absolut normale în lumea civilizată. Astfel, nobilimea a preferat să rămână de partea țărilor și să-i pedepsească aspru pe protestatari și pe cei care propuneau schimbări. Până și în cel de-al doisprezecelea ceas, mulți aristocrați au rămas nepăsători la chinurile celor nevoiași, din cauză că erau obsedați fie de goana după banii cei mereu necesari și niciodată suficienți pentru menținerea modului lor de viață extrem de costisitor, fie de dorința de a-și etala bunăstarea în fața rivalilor din aceeași castă. Devine din ce în ce mai clar că era vorba de o societate bolnavă, închisă în sine, consangvină, am putea spune, care nu avea cum să scape de extincție. Așa cum spunea Mihail Zîgar, cunoscutul jurnalist și scriitor, „imperiul trebuia să moară”, iar, în ajunul revoluției, semnele prezente peste tot dădeau mărturie doar despre degenerarea extraordinară la care se ajunsese și despre imposibilitatea unui dialog normal, sănătos, între membrii societății.

Însă toate acestea nu fac să devină mai puțin impresionantă tribulațiile unor familii de nobili, chinuri al căror apogeu

nu a fost nicicum atins (cu precădere în Petrograd și Moscova) în perioada care a urmat revoluției.

Începerea războiului civil i-a făcut pe mulți aristocrați să se gândească la părăsirea domiciliului, pentru că deveniseră ținte sigure ale răzbunării. Deși traiul în străinătate nu putea fi considerat un mare noroc, din cauza condițiilor precare, totuși nu putea fi comparat cu suferințele celor care, ajunși din urmă de război și de valul furiei și al răzbunării „proletare”, aveau să treacă prin aventuri inimaginabile și să ajungă să se bucure până și de faptul că reușiseră să pună, între ei și urmăritorii furioși, câțiva kilometri. Pentru că, fără excepție, toți nobilii prinși „de mase” erau fie executați, fie (în cazurile „fericite”) trimiși în lagăre.

Dar, odată cu încheierea războiului civil, prigoana a scăzut în intensitate. Adevărații dușmani au devenit sărăcia și foamea. Toți cei închiși în țară ca într-o pușcărie au fost siliți să facă eforturi pentru a supraviețui într-un regim ostil, care nu le dorea decât pierzania. Lupta aceasta pentru supraviețuire a devenit evidentă în perioada NEP-ului, una înfloritoare, care le-a dat speranțe multor nobili. Aceștia au încercat să redevină propriii stăpâni, dar valul de teroare declanșat de Stalin avea să îi spulbere, în vârtejul lui, pe mulți dintre reprezentanții vechiului regim care se împăcaseră deja cu noile realități și încercau să fie, pe cât posibil, cetățeni onești ai noului stat. Conform viziunii staliniste, „foștii”, „dușmanii poporului”, nu puteau fi deloc reeducați, persecuțiile împotriva lor trebuiau să fie susținute, iar execuția sau condamnarea la muncă silnică într-un lagăr erau considerate pedepsele cele mai potrivite.

Cartea lui Douglas Smith este o călătorie impresionantă prin istorie, alături de cei care pot fi eroii acesteia, fie ei mai însemnați, fie mai lipsiți de relevanță. Destinele prezentate în *Ultimele zile ale aristocrației ruse*, asemenea celor ale multor cetățeni sovietici, sunt, oricum, spectaculoase, iar cunoașterea lor este nu doar utilă tuturor, ci chiar vitală, îndeosebi celor din generațiile noi, pe care îi despart atâtea decenii de acele vremuri tragice.

FAMILIA ȘEREMETIEV

Serghei Dmitrievici Șeremetiev
(„Contele”)
1844-1918

Prințesa Ekaterina
Pavlovna Șeremetieva
(n. Viazemskaia)
1849-1929

Dmitri Șeremetiev
1869-1943
c.

Contesa Irina
Vorontova-Daškova
1872-1959

Elizaveta Șeremetieva
(„Lili”)
1893-1974
c.

Prințul Boris
Viazemski
1883-1917

Pavel Șeremetiev
1871-1943
c.

Prințesa Praskovia
Obolenskaia
1883-1942

Vasili Șeremetiev
1906-1986

Vasili Șeremetiev
1922-1989

Boris Saburov
1897-1938

Anna Șeremetieva
1873-1949
c.

Aleksandr Saburov
1870-1919

Ksenia Saburova
1900-1984

Nikolai Șeremetiev
1903-1944
c.

Cecilia Mansurova
1897-1976

Piotr Șeremetiev
1876-1914
c.

Baroana Elena
Meiendorff
(„Lilia”)
1881-1966

Elena Șeremetieva
1904-1992
c.

Prințul Vladimir
Golitiin
1901-1943

Maria Șeremetieva
1880-1945
c.

Contele Aleksandr
Gudovici
1869-1919

Varvara Gudovici
1900-?
c.

Prințul Vladimir
Obolenski
1890-1937

Dmitri Gudovici
1903-1937

Maria Gudovici
1905-1940
c.

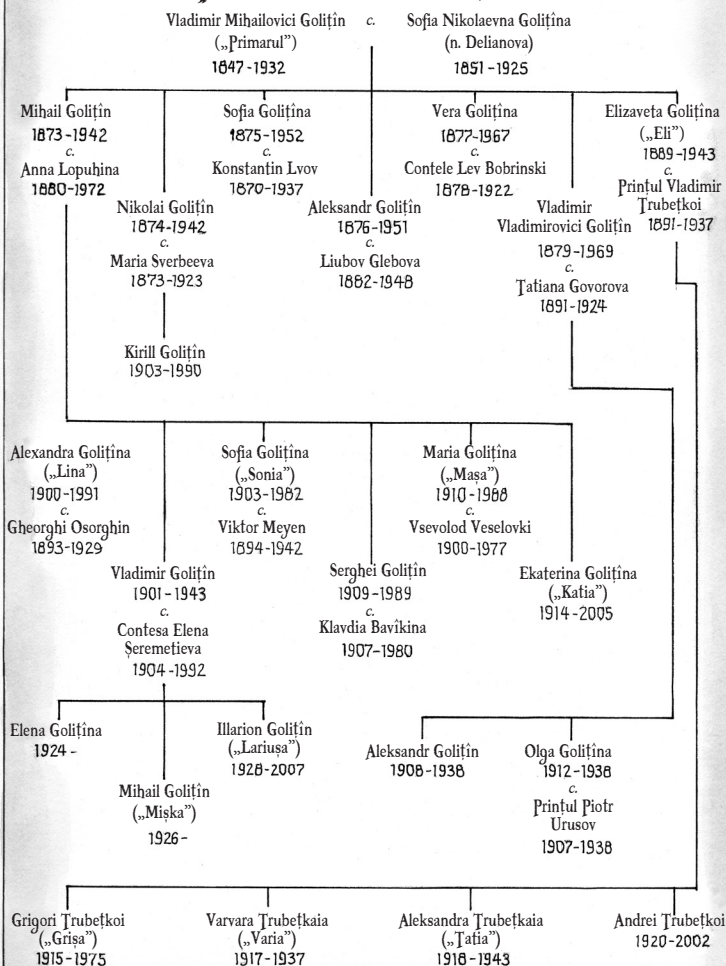
Piotr Istomin
(?-?)
c.

Prințul Serghei Lvov
1884-1937

Andrei Gudovici
1907-1993

FAMILIA GOLIȘIN

PROLOG

CASA DE PE COLȚ, MOSCOVA,
23 NOIEMBRIE 1918, SEARA TÂRZIU

*S*ora medicală tocmai pregătea un bandaj curat, când mai mulți membri ai Ceka*, temuta poliție politică bolșevică, au dat năvală în încăpere.

— Chiar nu vedeți că aici se află un om pe moarte? i-a întrebat, răstit, răsucindu-se pe călcăie spre ei, ceea ce i-a făcut să se oprească brusc.¹

În fața lor, în penumbră, zăcea contele Serghei Dmitrievici Șeremetiev, în vârstă de 73 de ani, aghiotantul răposatului împărat Alexandru al III-lea, membru al Consiliului de Stat al Imperiului Rus**, maestru șef de vânătoare*** și vlăstar al uneia dintre marile familii ale aristocrației ruse. Având o sănătate șubredă de

* *Vserossiiskaia cerezvičaiinaia komissiiia po borbe s kontrrevoliuției i sabotajem* (rus.), mai cunoscută drept CEKA (ЧК) sau VECEKA (ВЧК), denumirea poliției secrete sovietice între 1917 și 1922 (n. red.).

** Consiliul de Stat (*Gosudarstvennii sovet*, rus.) a fost, în perioada 1906–1917, un organ consultativ format din oamenii în care țarul avea încredere (suveranul desemna, de altfel, jumătate dintre membri, ceilalți fiind numiți de zemstve, de adunările nobilimii etc.) (n. red.).

*** *Ober-egermeister* (rus., după germ. *Ober-Jägermeister*), rang civil de clasa a II-a, în conformitate cu *Tabelul rangurilor* (mai presus de el se afla, în ierarhia de la curtea imperială, doar cancelarul), deținătorul acestui rang era numit direct de către țar (n. red.).

ani și ani de zile, contele Serghei era de acum pe moarte: cangrena se întinsese de la picioare în sus, spre trunchi, obligându-i pe doctori să facă o ultimă încercare de a-i salva viața printr-o amputare radicală. Musafirii neașteptați au ieșit cu toții afară din încăpere. Cu excepția unuia: conducătorul grupului, Iakov Peters*, un om plin de zel și neîndurător, care avea o frunte proeminentă și părul negru. Acesta a rămas să urmărească operația și să vadă dacă acela pe care venise să-l aresteze avea să supraviețuiască sau nu.

Cekiștii sosiseră pe neașteptate, după ce străbătuseră strada Vozdvijenka cu mai multe mașini, venind dinspre Kremlin. După ce intraseră în curtea Casei de pe Colț, vasta reședință a familiei Șeremetiev, parcaseră și încuiaseră porțile în urma lor, pentru ca nimeni să nu poată fugi. De acum, servitorii aflați la primul etaj al palatului erau cuprinși de panică. La început, nu fusese prea clar ce se întâmpla. În anul care trecuse de când țarul Nicolae al II-lea abdicase și vechiul regim se prăbușise, în țară domniseră haosul și fărâdelegea. Bande înarmate bântuiau pe străzi în timpul nopții, jefuind, prădând și ucigând după bunul lor plac. Familiile cândva puternice și încă extrem de bogate, precum Șeremetievii, erau victimele lor preferate.

Dar, când năvăliseră în casă oamenii cu scurte de piele negre, fusese cât se poate de clar că aceștia nu erau tâlhari, ci membri ai Comisiei extraordinare pe întreaga Rusie pentru combaterea contrarevoluției și a sabotajului, așa-numita Ceka. După ce urcaseră scara principală, se năpustiseră în sufragerie, unde familia Șeremetiev stătea la masă.

„Măinile sus!” a răcnit Peters, îndreptându-și revolverul Nagan spre ei.

Uluiți, toți au rămas așezați și au ridicat mâinile. Chiar și bătrânul valet, Dmitri Fiodorovici, care tocmai o servea pe contesa Ekaterina Șeremetieva, soția contelui Serghei, a lăsat platoul cu mâncare pe podea și a ridicat mâinile. Nevăzându-l pe conte la masă, Peters și alți câțiva cekiști s-au dus să-l caute.

* Aceasta este transliterarea numelui rusificat al letonului Jēkabs Peterss (1886–1938) care va fi păstrat în continuare, deoarece este acela pe care l-a folosit și care l-a făcut cunoscut (n. red.).

Adulții au fost încuiați în sufragerie toată noaptea, în timp ce nepoții Șeremetiev au primit permisiunea să se ducă la dădaca lor, în altă aripă a casei. Printre copii erau: Elena Șeremetieva, îmbrăcată într-o fustă de mătase aurie, cu părul lung prins într-o coadă legată cu o fundă mare și albă, și fratele ei mai mare, Nikolai. Când copiii i-au spus dădacei ce se întâmpla, aceasta a luat bijuteriile familiei care fuseseră cusute într-o bucată lungă de catifea și le-a băgat într-un rezervor cu apă, așa cum fusese instruită să facă într-o astfel de împrejurare.

Mulți dintre membrii familiei presimțiseră că ziua aceea avea să vină. În lunile din urmă observaseră numeroase semne că bolșevicii le puseseră gând rău Șeremetievilor. În timpul verii, doi dintre ginerii contelui Serghei fuseseră arestați pentru scurt timp: Aleksandr Saburov, fost ofițer în regimentul caveriei de gardă* și guvernator civil al Petrogradului, și contele Aleksandr Gudovici, nobil din suita personală a țarului Nicolae al II-lea. La puțin timp după aceea, un soldat al Armatei Roșii venise și îl arestase pe baronul Joseph de Baye, cetățean francez și vechi prieten al contelui Serghei, care locuia de mai mulți ani împreună cu familia Șeremetiev. Când contele întrebă din ordinul cui era închis prietenul său, baronul, soldatul arătase spre Kremlin, spunând: „Dintr-al lor!”

În septembrie, fiul contelui, care se numea tot Serghei, fusese arestat la moșia din Ostafievo a familiei, căci agenții Ceka îl confundaseră cu tatăl lui.

Un grup de savanți îngrijorați îi scrisese lui Anatoli Lunacearski, comisarul bolșevic al culturii, cerându-i „să ia măsuri speciale de protecție” pentru conte și pentru fiul acestuia, Pavel, la locuința lor din Vozdvijenka. Lunacearski răspunsese că „toate puterile revoluționare” urmau să fie folosite pentru protejarea lor.² Evident, comisarul nu avea absolut nicio putere să ofere vreo protecție.

Atenția pe care bolșevicii i-o acordau contelui Șeremetiev, unul dintre cei mai remarcabili reprezentanți ai vechii Rusii,

* *Kavalerghardskii polk* (rus.), regiment de gardă de cavalerie grea format din cuirasieri care erau considerați soldați de elită (n. red.).

tocmai atunci, când țara era zguduită de vârtejul revoluției, era confirmată prin prezența lui Iakov Peters în acea noapte în Casa de pe Colț. Peters provenea dintr-o familie de țărani letoni săraci și fusese un revoluționar devotat încă de la începutul secolului al XX-lea. După revoluția din 1905, fusese întemnițat și torturat de poliția țaristă pentru că participase la grevele muncitorilor. Unghiile deformate ale degetelor sale aveau să îi rămână toată viața dovada devotamentului față de cauză. După ce fusese eliberat, în 1908, fugise la Londra. Se întorsese în Rusia în primăvara anului 1917 și jucase un rol activ în octombrie, în preluarea puterii de către bolșevici. Împreună cu Feliks Dzerjinski* înființase Ceka și ani de zile fusese unul dintre conducătorii ei, renumit pentru cruzimea sa.³

Peters a fost unul dintre promotorii Terorii Roșii lansate în septembrie 1918, după asasinarea lui Moisei Urițki, șeful organizației Ceka din Petrograd și după încercarea eșuată a Faniei Kaplan de a-l asasina pe V.I. Lenin la sfârșitul lui august. Scopul terorii dezlănțuite de Ceka era începerea unei campanii de luptă de clasă împotriva „contrarevoluționarilor” și a așa-zișilor „dușmani ai poporului”. În septembrie, liderul comunist Grigori Zinoviev a declarat:

Pentru a-l învinge pe dușman trebuie să avem propriul militarism socialist. Trebuie să mergem mai departe cu 90 000 000 de oameni din cei 100 000 000 de locuitori ai Rusiei Sovietice. Cât despre ceilalți, nu am nimic să le spun. Trebuie să fie anihilați.⁴

Colegul lui Peters din Ceka, Martin Latsis**, a dezvăluit, pentru a nu rămâne nicio îndoială, unde trebuiau descoperiți acei 10 000 000 de nefericiți:

Nu scotociți prin dosarele cu dovezi incriminatoare pentru a afla dacă acuzații s-au revoltat sau nu împotriva

* Aceasta este transliterarea numelui rusificat al revoluționarului polonez Feliks Dzierżyński (1877–1926) (n. red.).

** Aceasta este transliterarea formei rusificate a pseudonimului letonului Mārtiņš Lācis, născut Jānis Sudrabs (1888–1938) (n. red.).

sovietelor cu arma sau cuvântul. Întrebați-i, în schimb, din ce clasă fac parte, din ce familie provin, ce educație și ce profesie au. Acestea sunt întrebările care vor stabili soarta acuzaților. Acestea reprezintă sensul și esența Terorii Roșii.⁵

Și Peters a explicat care era rolul terorii:

Oricine va îndrăzni să facă agitație împotriva guvernului sovietelor va fi arestat imediat și trimis într-un lagăr de concentrare. Dușmanii clasei muncitoare se vor confrunta cu teroarea în masă [...], vor fi nimiciți și zdrobiți de barosul greu al proletariatului revoluționar⁶.

Barosul Terorii Roșii se abătuse de acum și asupra Casei de pe Colț. Iakov Peters și Serghei Șeremetiev întruchipau lupta încrâncenată din Rusia anului 1918: de o parte, se afla Peters, tânăr, puternic, înarmat cu o convingere de nezdruccinat în cauza bolșevică, iar, de cealaltă parte, Șeremetiev, bolnav, slăbit, înfrânt și muribund. În noaptea aceea, în camera contelui Serghei, stăteau față în față două Rusii: a viitorului și a trecutului.

Se spune adesea că istoria e scrisă întotdeauna de învingători. Dar ceea ce se spune mai rar, deși nu-i mai puțin important, e că istoria se scrie, de regulă, *despre* învingători. Aceștia se bucură de mai multă atenție în cărțile de istorie decât învinșii. Literatura referitoare la Revoluția Rusă demonstrează această afirmație. Numărul biografiilor lui V.I. Lenin îl depășește cu mult pe al celor ale țarului Nicolae al II-lea; la fel, lucrările despre bolșevici sunt mai numeroase decât acelea despre menșevici. Dar cei înfrânți nu sunt mai puțin demni de pomenire decât cei biruitori, fie și numai pentru a ne ajuta să apreciem întreaga bogăție a trecutului și a păstra amintirea celor uitați, în mod nedrept, de istorie.

Eu însumi am descoperit această istorie uitată în timp ce scriam o carte despre contele Nikolai Șeremetiev, bunicul lui Serghei, un aristocrat excentric și fabulos de bogat, vestit pentru compania sa de operă privată formată din iobagii săi și

pentru mariajul scandalos cu primadona acesteia, o cântăreață pe nume Praskovia Kovaliova, cu numele de scenă „Perla”.⁷ Pe parcursul documentării, am făcut cunoștință cu mai mulți descendenți ai lui Nikolai și ai Praskoviei, le-am aflat poveștile despre ceea ce se întâmplase cu familiile lor în timpul revoluției și am fost captivat de istoria mai amplă a nobilimii din acei ani tumultuoși. În 2006, în timp ce mă aflam într-o vizită la Moscova, am cercetat nenumăratele sertare ale catalogului cu fișe ale cărților dedicate „Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”^{*} din Biblioteca de Stat Rusă (fosta Bibliotecă „V.I. Lenin”), care pe atunci nu era în întregime digitalizat și transpus on-line, dar nu am găsit nimic despre nobilime. Surprins, am întrebat-o pe bibliotecară de ce nu se găsea nicio trimitere la vreo carte despre aristocrație în catalog. Mi-a aruncat o privire din care am înțeles că, pur și simplu, nu-i venea să creadă ceea ce tocmai auzise, de parcă aș fi întrebat-o cine era îngropat în Mausoleul lui Lenin!

— *Șto?* „Ce?” a exclamat ea. *Revoluția și aristocrația?* Bineînțeles că nu există nimic, pentru că revoluția n-a avut nimic de-a face cu nobilii, iar ei n-au avut nimic de-a face cu revoluția! a încercat ea să-l lumineze pe istoricul american cel ignorant.⁸

În timp ce mă documentam pentru lucrarea de față, am fost tratat cu aceeași desconsiderare, însă de către occidentali, de această dată. Firește că nobilimea fusese distrusă, mi s-a tot spus, așa cum se și cuvenea, de altfel. Există convingerea fermă în rândurile unor oameni că aristocrația a pățit ceea ce urma oricum să i se întâmple și că, prin urmare, soarta sa nu trebuie nici să ne surprindă, nici să ne preocupe prea mult. Ambele puncte de vedere — că revoluția nu are nimic de-a face cu nobilimea sau că are, dar că asta nu trebuie să ne preocupe — sunt greșite atât din punct de vedere istoric, cât și moral.

Fiind una dintre poveștile Revoluției Ruse care au fost trecute cu vederea, soarta aristocrației se cuvine să fie povestită.

^{*} *Velikaia oktiabriaskaia soțialisticeskaia revoluția* (rus.), denumire pe care istoriografia sovietică o dădea Revoluției Ruse din octombrie 1917. Autorul o va mai folosi, cu un ușor sarcasm, și în continuare (n. red.).